

KÖZMŰVELŐDÉS.

Az erdélyi római kath. irodalmi társulat heti közlönye.

Megjelenik minden szombaton. — A társulat minden rendű tagjai a lapot tagdíjaikért kapják. — Nemtagok részére előfizetési díj: egészévre 4 frt, félévre 2 frt, negyedévre 1 frt

Ugy a lap szellemi részét illető czikkek, mint az előfizetési pénzek a „Közntüvelődés” szerkesztőségének Gyulafehérvárra a várba küldendők.

Szentséges Urunk

XIII. L E O p á p a

körlevele

a kath. világ összes patriárkáihoz, primásaihoz, ersekeihez s püspökeihez, kik az apostoli Székkel kegyelemben s egyezésben vannak.)

(Folytatás.)

Nincs is sem igazabb, se hasznosabb nézet, mint az imént felhozott. Mert ha az állam vezetőinek hatalma mintegy az isteni hatalomban való részvétel, úgy ezáltal az légott magasabb méltóságot nyer, mint a pusztán emberi hatalom, — nem ugyan azt az istentelen és képtelen méltóságot, a melyet hajdan az isteni tiszteletet bitorló római császárok követeltek, — hanem igaz és valódi méltóságot, amely az isteni kegyelem ajándéka és jótéteménye. Azért a polgároknak kötelességökben áll magukat a fejedelmeknek alárendelni és parancsaiknak úgy engedelmeskedni, mint az Istennek, nem annyira a büntetéstől való félelemből, mint a felség iránti tiszteletből; nem hizelgésből, hanem a kötelesség tudatából. Ez az uralkodás méltóságát sokkal inkább megszilárdítja; mert ha a polgárok e kötelesség erejét érzik, kerülni fognak minden istentelenséget s ellenszegülést, meg levén győződve arról, hogy akik a politikai hatalomnak ellentállanak, az Isten akaratának állnak ellent, — s hogy akik a fejedelmektől a tiszteletet megtagadják, megtagadják azt az Istentől is.

E tanítmányra oktatta Pál apostol különösen a rómaiakat, a kikhez a fejedelmek iránt való tiszteletről oly tekintélyvel és nyomatékkal irt, hogy alig lehet valamit komolyabban parancsolni. »Minden lélek engedelmeskedjék a felsőbb hatalmasságoknak; uert nincs hatalmasság, hanem csak Istentől, ame-

lyek pedig vannak, az Istentől rendeltettek. Aki tehát ellene áll a hatalmasságnak, Isten rendelkezésének áll ellene; az ellenszegülők pedig maguknak szereznek kárhozatot Annakokáért szükség, hogy engedelmeskedjétek, nem csak a büntetés miatt, hanem a lelkiismeretért is.« (Róm. 13, 1. z. 5.) Ezzel öszhangzik sz. Péternek, az apostolok fejedelmének ugyan e tárgyra vonatkozó jeles mondása: »Engedelmesek legyetek minden emberi teremtménynek az Istenért, akár a királynak, mint legfelsőbbnek, akár a helytartóknak, mint általa küldötteknek a gonosztevők büntetésére, a jóknak pedig dicséretére; mert ez az Isten akarata.« (I. Pét. 2, 13—15.)

Egyetlen egy okuk nem engedelmeskedni akkor van az embernek, ha olyasmit kívánnak tőlök, ami a természeti vagy isteni joggal nyilván ellenkezik; mert mindazt, ami a természet törvényének vagy az Isten akaratának sérelmére van, szintugy tilos parancsolni, mint megtenni. Ha tehát valaki olyan helyzetbe jó, hogy kényszerülve legyen magát elhatározni az iránt, ha vajjon inkább az Isten vagy fejedelmek parancsait szegje-e meg: Krisztus Jézusnak kell engedelmeskednie, ki azt parancsolja, hogy meg kell adni a császárnak, ami a császáré, és az Istennek, ami Istené (Máté 22, 21.); és az apostolok példájára bátran így kell felelnie: »Az Istennek inkább kell engedelmeskedni, mint az embernek.« (Ap. csel. 5, 29.) Mindazonáltal azokat, akik így cselekszenek, nem szabad feddeni azért, hogy az engedelmességet megtagadták; mert ha a felsőbbségek akarata az Isten akaratával és törvényeivel ellenkezik, akkor áthágják hatalmuk mértékét s elferdítik az igazságot, mely esetben tekintélyöknek érvényre nem lehet, minthogy ahol igazság nincs, ott tekintély sincs.

A végből, hogy az uralkodói hatalom igazságos

egyen, kiválólag szükséges, hogy azok, kik az államot kormányozzák, megszívleljék, hogy a kormányhatalmat nem magánérdekeik előmozdítására birják, hogy a közügyek vezetésénél azoknak javát kell szem előtt tartani, akik a hatalom birtokosaira bizattak, s nem azokat, a kikre a hatalom van bízva. A fejedelmek vegyék például a legjobb és leghatalmasabb Istent, a kitől tekintélyüket birják: őt tartván szemük előtt a közügyek vezetésénél, a nép fölött igazságosan és hűségesen uralkodjanak, alkalmazzák a szükséges atyai szigorot, — de ugyanakkor ne mellőzzék a könyörületességet se. Ez okból a szent iratok szavai figyelmeztetik is a fejedelmeket, hogy uralkodásukról egykor számot kellend adni a királyok Királyának, s ha fejedelmi köteleiket nem teljesítették, nem is fogják elkerülhetni Isten szigorát. »A Fölséges számon kéri tetteiteket, és gondolataitokat megvizsgálja. Mert ha az ő országa szolgáló levén, nem igazán ítéltetek, rettenetesen és hamar fog nektek megjelenni, minthogy igen kemény ítéletök lesz azoknak, kik uralkodnak. Mert az Isten senki személyét sem válogatja, és nem fél senkinek nagy voltától; mert a kicsinyt és nagyot ő teremtette, és egyenlőképen van neki gondja mindenkire. Az erősebbekre pedig erősebb büntetés vár.« (Bölcs. k. VI. 4, 5, 6, 7, 8, 9.)

Ha ezen törvények öröködnék a közügyek fölött, akkor nem lesz ok, sem vágy a lázadásra, biztosítva lesz a fejedelmek iránti tisztelet, s azok személyök is sérthetlen marad, nemkülönben nyugalmat és jóllétet fog élvezni az állam. Így egyszersmind gondoskodva van a polgárok méltóságáról is, amennyiben maga az engedelmisség által megőrzi a tisztességet, ami az emberi méltóságnak megfelel. Fölfogják ugyanis, hogy Isten előtt nincs sem szolgá, sem szabad; mert ugyanazon egy Urok van mindnyájoknak, gazdag mindnyájok iránt, kik őt segítségül hívják,« (Sz. Pál lev. a Róm. X 12) és hogy azért vannak alávetve és azért engedelmeskednek a fejedelmeknek, minthogy ezek bizonyos tekintetben Istennek képviselői, a kinek szolgálni annyi mint uralkodni.

Az egyház mindig azon fáradozott, hogy az államhatalomnak ezen keresztényies formájával az elmék ne csak megbarátkozzanak, hanem hogy az a népek közéletében és erkölceiben érvényesüljön is. Míg a közügyek kormányánál pogány uralkodók ültek, kik a hatalomnak ama jeleztük formáját előítéleteiknél fogva megérteni nem birták, az egyház a keresztényi tanokkal együtt becepegettette ezt a né-

pek elméjébe, s köteleességökké tette, hogy ahhoz alkalmazkodjanak. Így a lekipásztorok Pál apostópéldáját követve és megújítva, a legnagyobb gondal és szorgalommal arra oktatták a népeket, »hogy engedelmeskedjenek a fejedelmek és hatalmasságoknak, hogy szót fogadjanak« (sz. Pál lev. Tit. III. 1.); hasonlóképen, hogy imádkozzanak Istenhez az emberekért, de különösen »a királyokért és mindazokért, kik méltóságban vannak; mert ez jó és kellemes a mi üdvözítő Istenünk előtt« (sz. Pál I. lev. Timót. II. 1—3.) E tekintetben világos bizonyítékot hagytak ránk a régi keresztények, akik a pogány császárok által a legigazságtalanabban és legkegyetlenebbül üldözötték, soha sem mulasztották el magukat engedelmesen és hódolatosan viselni, ugyannyira, hogy amazok kegyetlensége emezeknek engedelmissége látszott versenyezni. Sokkal ismertebb volt szerénységök és engedelmisségök, hogyses az ellenségek rágalma és rosz akarata elhomályosíthatta volna. — Ezért is azok, kik a keresztények ügyében nyilvánosan a császárok előtt végszédeket tartottak, leghatalmasabban használták ezt az érvet annak bebizonyítására: mennyire igazságtalan, hogy e törvények üldözik a keresztényeket, akik köztudomás szerint legpéldásabban megtartják a törvényeket. Marcus Aurelius Antoniuszhoz és ennek fiához Lucius Aurelius Commodushoz Athenagoras egész bizalmasan így szólott: »Ti megengeditek, hogy üldöztessünk, kifosztassunk, elűzessünk, mi, kik semmi roszat sem teszünk; ellenkezőleg a legbékésebben viseljük magunkat, lelkiismeretesen megőrizzük, ami igazságos, akár Isten, akár a ti uralmatok iránt« (Legat. pro Christianis). Hasonlóképen Tertullian nyíltan dicsérte a keresztényeket mint a birodalomnak legjobb, legmegbízhatóbb barátait: »A keresztény nem ellensége senkinek, a császárnak sem, akiről tudja, hogy Isten rendelte, tehát szükséges, hogy őt szeresse, tisztelje, s neki valamint birodalmának javát akarja.« (Apolog. n. 35.) Sőt nem habozott azt is állítani, hogy a birodalom határában belül az ellenségek száma azon arányban fogyott, amily arányban szaporodtak a keresztények. »A keresztények sokasága tolytán most kevesebb ellenségetek van, miután csaknem valamennyi városnak lakója keresztény.« (Apolog. n. 37.) Ugyanennek még egy fényes bizonyítékát a Dignetushoz irt levélben, amely erősíti, hogy a keresztények azon időben nem csak megtartották a törvényeket, hanem mindennemű köteleességeikben többet tettek és nagyobb pontossággal, mint amennyi-

re a törvény által kötelezve voltak. »A keresztények engedelmeskednek a szentesített törvényeknek, és életmódjokkal a törvényeket fölülmulják.«

Fordulat e részben csak akkor állott be, midőn a császárok rendeletei és a praetorok fenyegetései arra akarták őket kényszeríteni, hogy keresztény hitöket és kötelmeiket elhagyják. Ilyen körülmények közt inkább akartak tetszeni Istennek, mint az embereknek. De még akkor is oly távol volt tőlök a szándék lázadást szítani, vagy a császári föliséget megvetni, hogy egyedül csak arra szorítottak, hogy bevalottak keresztény hitöket, s kijelentették, hogy ahhoz hűtlenné nem válnak. Egyébként nem gondoltak ellenállásra, hanem szívesen és jó kedvvel mentek a vesztőhelyre, úgy, hogy a kínzások nagysága nem ért föl lelkök nagyságával. Ugyanezen időben a keresztény tanok hatása nem kevésbé volt erős a hadseregnél. A keresztény vallásu katona a legnagyobb bátorságot egyesítette a katonai fegyelemhez való lelkiismeretes ragaszkodással s emelkedett lelkületében párosította a fejedelemhez való törhetetetlen hűséget. Ugy, hogy, ha valaki tőle nem tisztességes dolgot követelt, például Isten jogainak megsértését, vagy hogy Krisztus ártatlan tanítványaira emelje fegyverét, akkor megtagadta a parancs teljesítését, — de úgy, hogy távozott a hadseregből és szívesen meghalt hiteért, — a közhatalom tekintélye ellen azonban lázadást nem szított.

Később pedig, midőn az államoknak keresztény fejedelmek voltak, az egyház még inkább fádadozott azon, hogy az uralkodók tekintélyének szentségét megszilárdítsa. Ennek következménye volt, hogy a népek, midőn az uralkodói hatalomra gondoltak, a szent méltóság egy neme állott elméjük előtt, ami a fejedelmek iránt még nagyobb tiszteletre és szeretetre indította őket. Évégéből az egyház bölcsen úgy intézkedett, hogy a királyok ünnepelesen fölszenteltessenek, mint az Isten parancsából az ó-szövetségben történt. — Midőn aztán a polgári társadalom a római birodalom romjaiból föltámadt és új életet nyert a keresztényi nagyság reményéből, a római pápák a szent birodalmat alapítván, kiváló módon szentesítették a politikai hatalmat. A fejedelemséget ez nagy mérvben nemesítette, s nem szenved kétséget, hogy azon intézmény úgy a vallásos, mint a polgári társadalomnak mindig nagy előnyére válandott, ha a fejedelmek és a népek az egyházzal összhangban ugyan erre a cél-

ra törekedtek volna. — Tényleg békeség és általános jóllét uralkodott, míg a két hatalom közt a bárárság és egyetértés fönnállott. Ha netalán a népek zavarokat okoztak, azonnal ott volt az egyház, hogy a békeséget helyreállítsa, mindenkit kötelmeire figyelmeztessen, a szenvedélyesebb vágyakat pedig részben engedékenységgel, részben pedig tekintélyével megfékezze. Ha pedig netalán a fejedelmek az uralkodásban követtek el hibát, az egyház hozzájuk fordult és a népek jogait, szükségéit, méltányos ohajait figyelmökbe ajánlotta, igazságokat, könyörületességet és jóságot tanácsolt nekik. Ezen eljárás mellett többször sikerült a zavarok és polgárháboruk veszélyét elhárítani.

(Vége köv.)

Az emberi nem egységéről.

(Folytatás.)

Ha valami természetes fejlődés volna a nyelvekben, azt az őskor előidézte volna. „A nyelvek nem nőnek fel magvakból vagy hajtóágból.“ Teljesen ezt bizonyítja a halhatatlan emlékü lángelme Humboldt V. is végrendeletül a nyelvölcsészetről barátainak toll alá mondott értekezésében. Ugyan ő egy levelében írja: „En a nyelvtani formákat nem tekintem a művelődés gyümölcszeinek, melyekre valamely nyelv a gondolatok széttagolása által jut, hanem inkább azon mód eredményének, mely szerint valamely nemzet nyelvét tekinti és kezei.“

Müller M. szerint, ha a világ minden részén divó nyelvek nagy számát tekintjük, minden nyelvjárásí és tájejtési válfajokkal; ha nézzük azon sok változást, melyen a századok folytán minden egyes nyelv áthataladt; hogyan lett a latinból olasz, spanyol, portugal, provoncal, franczia, oláh és rumén; aztán még hogyan mutat vissza a latin összefogva a görög, kelt, germán és szláv nyelvekkel, továbbá a régi ind és persa nyelvekkel egy régibb nyelvre, az egész ind-európai vagy árja nyelvcsaládnak — ha szabad úgy neveznünk szülőjére; ha látjuk, hogy a héber, arab és syr, néhány apróbb tájnyelvvél egy és ugyanazon közös jellegnek csak különböző kifejezései, és hogy valamelynek ugyanazon forrásból kellett erednie, a sémi faj alapnyelvéből; és ha ehhez a kettőhöz, az árja és sémi családhoz hozzáveszünk még legalább egy biztosan megállapított nyelvosztályt, a turánit, mely magában foglalja Közép- és Éjszak-Ázsiában elszórt nomád törzsek nyelveit: a tunguz, mongol, török, szamojéd és finn nyelveket megannyi sugarakat egy központból; ha megfigyeljük, mint ömlik végig a századok ezen nyelvek árja három hatalmas ágban, és mielőtt eltűnnek szemünk elől a messze távolba, mint mutatják szemlátomást összehajlásukat egy közös forrás felé:

valóban látszhatnék, mintha történeti élete volna a nyelvnek, és mintha beszélne az emberi akarat is, az idő hatalma is a nyelvnek, ha nem is lényegéről, legalább alakjáról. „Művészetnek, tudománynak, bölcsészetnek és vallásnak történelme van; nyelvnek vagy bármely más természeti tárgynak csak növése lehet.“*) de sőt szorosan véve növéseről sem lehet itt szó, mert ez csak a szerves lények természetes fejlődése. A mit közönségesen nyelvtörténetnek neveznek, az a nyelv természetes növése, és ezen két alap procesusban áll: „a hangbeli fagyásbanés a nyelvjárási tenyészetben vagy növésben.“

Sokszor vehetünk észre bizonyos nyelvben oly változást, hogy szavait egyi és nyelvtanát másik osztályba sorolja; de azért az új nyelvtani alakokat az előbbi nyelvből fogja átvenni. Idegen nyelvek grammatikái sokszor igen nagy hasonlóságot tanúsítanak a nélkül, hogy köztük valami rokonság felfedezhető volna, s midőn Humboldt a különböző nyelvek közös eredetének bebizonyítására a rokon szavak egybeazonosítását nem tartja elegendőnek: nem akarja előtérbe tolni a nyelvtani hasonlóságot, hanem inkább megjegyzi: ilyenmü nyelvtani sajátágok nekem inkább a műveltségi fok, mint nyelvek közti rokonság bizonyítékának látszanak.“ Noha ő elsőséget tulajdonít a nyelvtani hasonlóságnak, de megadja az illő jogot a szórokonságnak is.

Az összehasonlító eljárás kívánalmái az összehasonlításban oly egytagu törzsökös gyökszók állítandók egymás mellé, melyek az összes családokban, mint őslakók uralkodnak. — Így e szám „hat“ (6) sanskrit nyelven „schasch,“ persául „schesch,“ latinul „sex,“ németül „sechs,“ oláhul „sasse“ s szlávul „sest“; tehát az egész családhoz, de még a sémihez is tartozik, mert ugyancsak „hat“ (6) a héberben is „schesch,“ honnan a sémi és indo-germán (árja) családrokonsága eléggé gyanítható. De a hasonló szavakból is csak úgy lehet két nyelv rokonságát sejteni, ha azok mind a két nyelvben eredetiek, nem holmi közlekedés által cseréltettek ki, vagy kölcsönöztek át. Mily jól esik látni, hogy az e nemü buzgalom mind tágabb és tágabb tért foglal el a tudomány mezején s mind gazdagabb gyümölcsöt hoz; eddig összeférhetlen nyelveket rokonokul tüntet fel. A szorgalmas és jeles buvár Lepsius igen értelemdu és meglepő hasonlóságokat állított meg a héber és a sanskrit között, ugyannyira, hogy egy mindkettővel közös, habár egyenlően ki nem is fejlődött csira létezését kétségbe vonni nem lehet. A héber ך „resch“ épen úgy hangzónak van véve, mint a sanskrit „ri.“ Egyik levelében írja, hogy annyira elszigetelt kopt nyelv azonos az egyptomival, sokkal nagyobb mértékben tartotta meg az állandóság bélyegét, mint a sémi vagy árja; rokon ugyan ezekkel, de sem egyiknek, sem másíknak nem lehet mondani, s ép azon fejlődési fokon áll, mint a sémi; — például „tengerek“ a héberben יָמִים „jammim“ a koptban „jami,“ a hol tö-

kéletes hasonlóság, az utórag mind a kettőben „i,“ a héberben a második „m“ esetleges, mert az elévült „jammam“ szóból származik. A számok neveire különös figyelmet szentelt, feltűnő hasonlóságot talált bennök a nekik megfelelő számjegyekkel; leginkább meglepte az, hogy a sémi és árja számnevek pontosan megegyeznek az egypti rendszerrel, s a sanskrit számnevek tulajdonkép egyptiak. A számnevek Egyptomból bucsut vétén Indiába vándoroltak, honnan az arabok hozták át, kiknél még most is indiaiaknak neveztetnek épen úgy mint nálunk a rabokvak, minthogy honánk tőlük származtak; és így az ó-egypti teljesen azonos a koptól. De mégsem tudta Lepsius, melyik családba ig-tassa, mert mintegy hid gyanánt szolgált a két nyelv között. Ezen átmeneti jelleg Lepsius szerint a nyelvkör csodálandó harmoniába való csoportosításra szolgál. Már aztán akár származtek legyen az ily átmeneti nyelvek úgy, hogy eredetileg egy levén a két nyelvcsoporth, a mint egymástól eivált, mint valamely tömegnél, melyet természeti rázkodtatás hasogat szét, s közé kisebb töredékek hullattak, melyek közös sajátos tulajdonokkal bírnak, és így elárulják korábbi egyesülési pontjaikat; akár legyenek egy törzsnek különböző ágai, melyek ismeretlen törvényen alapult viszony által fajultak el: a nyelv egységéről való kutatásokat nem sérti se egyik, se másik vélemény.

(Folyt. köv.)

Kinyilatkoztatás és hitregészet.

I. Apolló mint Mózes és Messiás.

(Folytatás.)

Apolló még Coronis nymphával is szoros szerelmi viszonyban volt. De az is kétségkívüli, hogy Coronis alatt is tulajdonképen a második Éva, a Messiás örökszü anyja értetődik, mint ezt is a maga helyén láthatni.

Itt tán helyén lesz megemlíteni azt is, miszerint Coronis magyarul varjut vagy hollót jelent, s valószínűleg a Noé által kibocsátott hollóra vonatkozik, mely — ha nem csalódom — a bün fertőjébe került első Évát, — az utána kibocsátott galamb pedig, a galambszelidségü, gyöngédszerelmü, örökszü és minden bünszeplő-nélküli második Évát, Máriát jelképezi. Valamint ugyanis a Noé galambja zöld olajgot hozott a szájában: úgy az ezen galamb által jelölt Mária is az olajág által előpéldázott Békeség Fejedelmét, a Messiaszt, hozá a Noé bárkája által jelölt világba, és szükebb értelemben, az anyaszentegyházba. Én majdnem hajlandó vagyok hinni azt is, miszerint az Énekek Énekének eme szavai is mellettem szólnak: „Az én szerelmemem feje és piros Feje, mint a legtisztább arany, hajfürtjei, mint a sudar pálmaveszék, és feketék mint a holló. Szemei, mint a vízfolyammelléki galamboké.“¹⁾ S hogy

*) Müller M. i. m.

1) Cantic. 5.

csakugyan nem járhatunk e részben nagyon messze a fejtegetett eredeti valóságtól, már csak az is eléggé mutatja, hogy Coronis Apollón kívül a Magasságbeli helyett szereplő Elatusnak Ischys-Erő nevű fiával vala szerelmi viszonyban; mit Apolló rosz néven vévén, Coronist, vagy mások szerint azon hollót, amely a Coronis csinyját neki elbeszélte vala, fejér hollóbó. feketévé változtasta.²⁾ Ezen pont annyival is fontosabb lehet mindenki előtt, mert a szentírásban is a holló említése előtt eléljön maga az Elatus szó is. A kérdéses hely így hangzik: „Caput eius — np. Dilecti — aurum optimum; comae eius sicut elatae palmarum, nigrae quasi corvus d.” (magyarul lásd a fennebbi idézetet).

A hitregében említették az is, hogy Jupiter az ő villámával agyonütötte Apollónak a fiát, Aesculapot; mire Apolló is megharaguván leledőzött a Jupiter számára mennyköveket készítő Cyclopsokat; amiért később az égből alá kelle szállania a földre, s büntetésből az Ádám helyett szereplő Admetusnál szolgáltnia. Itt a hitregészet Aesculapnak, mint a Messiás egyik képviselőjének, Jupiter általi agyonütése alatt, a szentírás eme szavait kellett hogy értse: „Tulajdon Fiának nem kegyelmezett az Isten, hanem érettünk mindnyájunkért adá őt,⁴⁾ mit a világkezdetétől fogva megöletett Báránnyról az ó-szövetségi jóvendölések és előpéldázatok folytán nem volt bajos sejdíteni magoknak a pogányoknak sem. — Az pedig, hogy Apolló a Cyclopsokat leledőzi, már a bukott angyalok egekből ki-zárátása — s pokolrahányatására vonatkozik; kik miután elvesztették eredeti csodálatos szentségüket és boldogságukat, a bűn által mintegy büntető mennyköveket szolgáltatnak a boszuálló Isten kezébe, azaz: felhívták az ő szentségét és igazságát, hegy ne hagyjon megtorlás nélkül akkora gonosztettet és minden egyéb gonosztettek szülő anyját; míg az Üdvözítő Ur Jézus Kristus, mint örök Ige, által letaszítottak a poklok mélységére, mely letaszítást nem ok nélkül nevezi a hitregészet leledőzésnek, még pedig nyíllalvaló leledőzésnek, miután a Messiásról, mint a világ egyedüli és legfőbb Itélőbirájáról is az mondatik: „Az Isten igaz bíró, erős és hosszutűrő . . . ha meg nem tértek, fegyverét megélesíti, keziját meghajtja és oda irányozza s abban halálos eszközöket készít, nyilait égők-ké csinálja⁶⁾” stb.

De tán azt fogja mondani valaki, hogy akkor, midőn az ördögök, a bukott angyalok, pokolra taszítottak az égből, a Messiásnak, az Üdvözítőnek hirtelje, helye sem volt? — De hogy nem volt? volt biz annak, mióta csak a világ áll, már legyen az aztán anyagi vagy szellemi világ. Szent János ugyanis éppen a kevély angyalok lázadását és pokolra hányatását irván le, utána veti eme nagyfontosságú szavakat: „Erős szózatot hallék az égben, mely azt mondá: Most nyilatkoztaték ki

ami Istenünknek Üdvözítő Ereje és országlása s az ő Krisztusának hatalma.⁶⁾

Apollónak, mint látók, a bukott angyalokat is ábrázoló Cyclopsok leledőzése miatt kelle az egeket egy időre odahagynia, a földre jönnie, s Isten létere valóságos szolgálai formába öltöznie, s az Admetus barmait őriznie. — Az Isten örök Igéje, a Messiás, is a bukott angyalokat lehányván az egekből a földre, s ezek ott bűnre csábítván az embereket az idők teljében, mennyei Atyjának akaratjából, egy időre odahagynván az egeket, az isteni örök felségét és dicsőségét: a földre jöve, és szolgálalokat ölte magára, csak-hogy szétszórhasssa az ördög műveit, s eleget tehessen a viláS bűneiért.⁷⁾ Apolló ily megalázott állapotában pásztor vala, az Admetus barmainak pásztora. Az egekből alászállott isteni örök Ige, a Messiás, is így szóla egykor: „Én vagyok a jó pásztor, a jó pásztor lelkét adja az ő juhaiért.⁸⁾ Admetus maga, mint fennebb is mondtuk, Ádám helyett használtatik, s így az ő barmait legeltető Messiásra mutat. Azon sincs oka senkinek fönnakadni, hogy mi az Admetus barmai alatt az eredeti valóságban az Ádám unokáit értjük miután már fennebb is fejtegettük, hogy: „Az ember, midőn tisztességben volna, nem ért meg; hasonlított az oktalan barmokhoz és hasonló lón hozzájuk.⁹⁾

(Folyt. köv.)

T A R C S A.

Az Istenháza.

„Mire való e vesztegetés?”⁶⁾

Judás Iskariotes.

Vajjon oltárt miért ne emeljek
Annak, ki legkedvesebb szívemnek?

És azt miért nem disziteném fel
Birtokomnak legdrágább kincsével?

Birhat-e oly valamit a gyermek,
A mit édes jó atyjától nem vett?

Mennyei atyánk, te osztasz mindent
Nekünk, szeretett gyermekeidnek.

Nincs, a mit tőled ne kaptunk volna,
S neked mit se adjunk ajándokba?

És ha már neked házat emeltünk,
Illik-e, hogy azt pusztán feledjük?

S még szenteidet se türjük ottan,
Kik veled laknak az égi honban?

Kik a vadembert megszelidítve,
Átédesgették az igaz hitre;

2) Ovid. Metam. 2. 532. 3) Cantic. 5. 11. 4) Roman. 8. 32. 5) Psalm. 7.

6) Apocal. 12. 10. 7) V. ö. Philipp 2. 8) Joan 10. 9) Psalm 48.

Kiknek ajkán a szent igazságos
El nem némithatták a Caesárok ;

Kik Nerót, vadai közé lépve,
S Diocletiant vérrel győzték le ;

Hát ezek hagyják el a szent boltot
Miattatok — hiu czimer-foltok !

Nem, nem ! Ők koszorut erdemelnek,
Mint igazi nagyok, dicsők, szentek.

Hisz Uram, Te adtad őket nekünk,
S mi irtsuk ki házádból! emléküek ?!

Te adsz minden kunyhónak virágot,
Miért legyen üres a te házod ?

S miért fertőzze azt üres pathósz,
Legyen inkább az igazi Pathmósz, —

Hol Isten örök igéje zengjen
Főlent ajkak által, ihlett nyelven. —

És ne a kopasz falakat verje
Sophista száj-hősök dörgedelme, —

S a tökéletesség tudományát
Ne fessegezzék ott, de imádják.

Am isteni tant emberi észszel
Főlforgatni csak gonosz merészsel . . .

Te diszítettél föl eget, földet.
S mi minden diszt megtagadjunk Tőled ?

Aranynyal tele van a sok bánya,
Nem jut-e a Te monstrencziádra ?

Zafir, rubint, gyémánt és smaragdnek
Tüzét, ragyogását nem Te adtad ?

És hát szent kereszted, szent edényed
Azok díszé mért ne illetné meg ?

Legyen méltó a Te imáadásod.
Fukarkodjanak a bölcs Judások, —

Kik meztelen hagyva Isten házát,
Annak díszét magukra ruházzák, —

Vagy fölakgatják bálványaikra,
Bár sátán a bálvány, noha cifra.

S míg lelkiimádról beszélnek,
Trombitálnak hiu dőlyfösséget.

Kik szentélyidőtől mindent megvonnak,
Szíve s lelke is üres azoknak.

A mi Istenünk háza legyen szép,
Illó hozzád nagy Oltáriszentség.

A mi tömjénünk parázsra hányva,
Égjen, mint hó szeretetünk lángja.

Koszoruk, füzérek és bokkréták
Ékesítsék az Ur szent hajlékát.

A szép művészet varázshatalma
Ragadja lelkünk az égi karba

S Isten remeke, a szép természet,
Lenditse szárnyát a rideg észnek

Avagy, ha talán észszel imádunk,
Nem lehet ott szívünk és virágunk ?

Hisz a szív és a virág testvérek
S a szeretet szent nyelven beszélnek.

A gögös ész nem közelít hozzád,
Ő az égbe csak telescópón lát.

Csak a szív szent érzelme hatolhat
Seregein át a Kherubimoknak.

S nyer számolyodik jutni kegyelmet,
Hol a szerafilek zengedeznek.

S szeretetünk, mint a virágillat,
Örök trónusod számolyáig hat,

Hol angylok, szüek s más dicsőek
Liljomokkal hódolnak előttd

Tavasz, nyár, ősz, dicsér virág-mezben,
Csak a tél s a halál szeretetlen. . . .

Mi virágokkal áldozunk Néked,
Oh ne vesd meg kis bolygó tekéket !

S bár dicsőséged nem növelhetjük,
De szeretettől ég szívünk, lelkünk. —

Mely a virágok illatárjával
Hozzád lángol a felhőkön által.

Harmatod, napvilágot ápolta
A színes virágot — oh mi pompa !

Ezekkel fejezzük mi ki Néked
Háláját hó szívünk érzetének.

Fogadd a szüekelyhek illatárját,
Mit nyujtnak gazdagok s szegény árvák.

Te nem a bársonyt, selymet tekinted,
Hanem jámborságát szíveinknek.

Mely rongyokban is, ha tisztán dobban,
Szebb előttd, mint mások biborban.

Fogadd hát virág unkat, szívünket,
Melylyel hálánkat, szeretetünket
Egészen áldozzuk Istenünknek !

Bálint Gyula.

Kisebb közlemények.

Programm-Szemle. I. A minorita tanítórendiek vezetése alatt álló kézdi-vásárhely-kantai rkath. algymnasium értesítvénye az 1880/1-iki tanévről. Szijártó Izidor igazgató 5 levelű értekezése „Augusztus uralkodásának befolyása a tudományok későbbi

hanyatlása és az erkölcsök sülyedésére“ — czimmel nyitja meg ezen értesítőt. A tanárkar összesen 8 tagból állott, kik közül a rendes tárgyakat tanította 4 minorita rendű áldozár, 1 m. r. növendék és 1 világi tanár, egyik sem képesített. A rendkívüli tárgyakat egy min. r. áldozár és egy világi tanította.

A tananyag közlésére nézve ezen értesítő is mint legtöbbször minden értesítő azon hibában szenved, hogy a tanterv a miniszter által kiadott tantervből majdnem szóról-szóra idéztetik — kivéve a csekély kivételeket. — Ez szerintem fölösleges pénzkidadás, mert ugyanazon czélt érnök el akkor is, ha a 4–8 nyomtatott oldal helyett az Értesítőben csak annyit jegyez-nénk meg „A miniszter ur által kiadott tanterv követtetett.

Mindkét esetben ugyanis csak annyit tudunk, melyik tanterv vétetett zsinormértékül: de hogy az nevezetesen a nyelvekben, miként vitetett keresztül s mily mértékben érvényesítettet — pedig ez volna ki-tüntetendő — nem is sejtethő. Szerintem födolog a nyelvekben — a mire a módszertani s tananyag be-oztó értekezletek is czéloztattak — az olvasmányok s azok kezelésének leírása és leírása annak, hogy az egyes olvasmányokban, minő czélpontok tartattak szem előtt ugy tárgyi, mint nyelvtani tekintetben s egyik-másik olvasmány kezelésében minő fogalmak és ismeretek kiegészítését tüzte ki a tanár feladatul.

A realiáknak szintén meg vannak a maguk, hogy egy mondjam, olvasmányai, a természetrajznak az egye-dekben, a természettannak a kísérletekben stb. stb., melyeknek az előbbiekhöz hasonló felsorolásából igen sokat tanulhat egyik tanár a másiktól és ebből itél-hetni meg egyszerűs mind a tanító kar életre valóságát is a kitűzött czélok érvényesítése körül.

Ezen általánosan elmondattakon kívül csak még azt jegyezzük meg, hogy valószínűleg elnézés folytán a tananyag egyes részletei itt-ott elmaradtak, pl. I. o. magy. ny. előképzők, de igen feltűnő az, hogy a III. osztály tantervéből a math. és phys. földrajz teljesen kimaradt.

A torna-gyakorlatok csak nyári hónapokban tar-tattak meg, más szóval szeptember, október és május hónapjaiban. Különben így van ez az erd. kath. gym-nasiu-nok (még sok másokban is) mindenikében. Mi nem ismerjük az épületek viszonyait, de alig hisszük, hogy különösen ott, hol a tanítórendek nagyobb házai vannak, ne lehetne a testgyakorlatnak igen sok testi szervezetre kétségkívül jótékony hatása tekintetéből helyiséget találni a téli tornagyakorlatok bár kisebb mérvű megtartására is.

Az intézet statisztikája szerint beiratkozott ös-szesen 80 tanuló, kik 7 kivételével mind rom. katholiku-sok s mindnyájan magyarul beszélnek, kiválolag há-romszéki megyeiek, ugy, hogy még csak Csik- és Ko-lozsmegye képviseltetik; szüleik 11-en az értelmiségi, 4-en a magán tisztviselői, 8-an a kereskedői, 2-en a sze-mélyes szolgálatot tevő s a többi a földmívelői osz-tályba soroztatott; de az intézet statistikájának leg-

sajnálatra méltóbb része az, melyből kiviláglik, hogy az I. osztályba a rendtartás által megjelölt 12 éven felül is vétetett fel 8 ifju 13 évvel és 4 ifju 14 évvel, csakis így történhetett, hogy a tanintézetben a IV. osztályban volt 3 ifju 17 évvel, 6 ifju 16 évvel, 6 ifju 15 évvel 21 ifju 14 évvel, 19 ifju 13 évvel stb.

Másodrendű osztályzatot kapott az I. osztályban 3, a II. oszt. 1, a III. oszt. 1, a IV. oszt. 3, összesen 8 ifju:

Alapítványt élvezett 19, ösztöndíjat 2 tanuló.

A könyvtár gyarapodása leginkább iskolai tan-könyvekből áll, legszebb gyarapodás a nsgos Páll Sán-dor kir. főigazgató ur által ajándékozott 132 drb kö-zetfaj folytán az ásványtárban mutatkozík-

Irodalom.

— Magyar olvasóköny, a középiskolák I. osz-tálya számára. Az új tanterv és miniszteri utasítás ér-telmében szerkesztették Tomor Ferencz és dr. Váradí Antal. Budapest, 1881. Lampel Robert könyvkiadása. Ára 90 kr.

E mű az idáig e czélra kiadott olvasókönyvek között jelentékeny helyet foglal el. A jó izléssel össze-válogatott rövid tartalmas és a növendékek értelmi fejlettségének megfelelő olvasmányok elég garantiát nyújtanak a könyv sikeres használhatóságához. Azok a nehézkes leírások, miket régibb olvasókönyveink a né-metek hasonírányu műveiből vettek át, gondosan el vannak itt mellőzve; magyar izlés, magyar gondolko-zás és könnyűség jellemzik az egész munkát. Van e könyvben minden, mi a növendék értelmének, jó izlé-sének és akaratjának fejlesztésére szükséges, s ehhez járul az is, hogy az olvasmányok oly írók műveiből vétettek, kiknek neveit s működéseik főbb irányát, ha a tanító rövid körmentálása után megismerte a növ-en-dék tetemesen haladott ama czél felé hová a magyar nyelv oktatásával törekednünk kell. Csak így szer-kesztett olvasókönyvekkel lehet megfelelni ama köve-telményeknek, hogy az irod. történetből a VIII. osz-tály számára csupán a korszakok és iskolák csoporto-sítása maradjon fenn.

Eléjőn e könyvben Pesti M. Gábortól kezdve mos-tanig csaknem minden jó nevű író, csupán Arany J. nevét kerésem hasztalan; pedig Arany neve oly név, melyet már az I. osztályuk gyerekeknek mulhatatlanul ismernie kell. Mikesből és Jókai-ból talán ke-vesebb is elég lett volna, ha más szempontból nem, legalább abból, hogy Arany is tér jusson, még in-kább abból, hogy a könyv kisebb terjedelmű s követ-kezőképp olcsóbban megszerezhető legyen. Arany J.-ből igen jól idetalálna „Mátyás anyja.“ Az anyai sze-retet művészi ábrázolása — ugy gondolom — legin-kább itt tenné meg a kellő hatást. Vagy belehetett volna vinni a „Télen“ czimű vereszet helyett, Arany hasonczimű költeményét, leginkább pedig a Hun-

mondák" közé. „Rege a csodaszarvasról“ feliratot, természetesen, a kényesebb helyek mellőzésével.

E lényegtelen hiánytól eltekintve, én e könyvet örömmel veszem használatba. Erre Tomornak, a jeles becsésznek és Váradinak a tiszta érzelmű írónak neve is ösztönöz. Fölhivom t. kartársaim szíves figyelmét, hogy Kármán és mások didaktikai tulajdonokat nélkülöző könyveit ilyenekkel szorítsák le a térről.

B. Ádám.

A napi események köréből.

— A papszentelést mélt. Lönhárt Ferencz segéd-püspök ur jul. 12. 13. 15. napjaiban végezte. És pedig: Julius 12-én a kisebb rendeket fölvette Puhola (Bessenyei) József végzett papnövendék és Kopasz Ferencz sz. fer. r. növendék és gymn. tanár; 13-án alszerpapokká lettek: Puhola József, Prokupek Sámuel, Sebestyén Mózes, Papp Gyula, Suller István, Szigeti István, Szabó Elek s Kopasz Ferencz; 15-én ugyanazok a szerpapi fokra avattattak föl; 17-én Prokupek Samu, Papp Gyula, Szabó Elek, Suller István és Kopasz Ferencz áldozárokká szenteltettek. A többiek mint még igen fiatalok ezuttal nem szenteltethettek áldozárokká.

— Személyzetiek. Ninger Ignác zalathnai lelkes bányavidéki főesperesnek, Csákány Adeodát szamos-ujvári gymn. tanár belsőszolnoki alesperesnek nevezetett ki.

— Szent gyakorlatok. A helybeli irgalmasrendi apácák intézetében 2 szokásos évi 8 napi szent gyakorlatokat jelenleg Tóth Mike kalocsai jezsuita-gymn. tanár és jeles író tartja.

— Meghívás. Az alsófehérmegyei rom. kath. tanítók önképzőkörének t. tagjait a Budapestre összehívott országos tanítói gyűlésre küldendő képviselő megválasztása iránti intézkedés végett július 26-án délelőtt 9 órakor Gyulafehérvártt a rom. kath. főelemi iskolahelyiségében tartandó rendkívüli gyűlésre van szerencsém meghívni. Gy.-Fehérvártt 1881. jul. 22. Biró Béla elnök.

— A nagysinki rom. kath. plébánia igen csekély évi átalánnyal bírván, idővel 49 frt 51 krajny adóssággal lett megterhelve. Tkts Potoczky Gergely ezen templomnak gondnoka, ki a pénzt előlegezte volt, ezen követelésről a templompénztár javára lemondott. Szíves áldozata nem maradhat elismerő köszönet nélkül.

— Országos tanítói gyűlést hívott össze f. é. aug. 12-re Budapestre a vallás- és közoktatásügyi m. kir. minister ur. A rom. kath. tanítói önképzőköröknek és egyleteknek ezen gyűlésen való részvétele iránt közelebbről püspöki utasítás fog. kiadatni.

— Égés. Benedek községében július 20-án délután 2 órakor oly borzasztó tűzvész keletkezett, hogy 20 perc alatt 49 épület esett a pusztító elem martalékául. A vész oly rohamosan terjedt, hogy némelyek csak azzal tudtak menekülni, a mi rajtok volt. A kárt eddig 9000 frtra becsülték, de lehet, hogy ezen összeget jóval felülmulja. A bész elem lecsillapítására főképp Bokor János ur erélyes fellépése hatott. Biztosítva alig pár épület volt.

— Budapest a leggazdagabb fővárosok egyike. A község tiszta vagyona érték- és pénzalapokban s ingatlanokban 45 millió 397,510 frt 12 kr. Ebből az ingatlanokra 26,603,600 frt esik.

— IX. Pius pápa tetemeit a múlt héten szállították át éj idején a végleges sirboltba. A koporsót 200 kocsis és 300 ember követte. Az utczákon, merre a menet elvonult, sok ablak ki volt világítva. Az olasz radikálisok nem tudták elviselni a kegyelet ezen nyilvánulását, s a gyászmenetet e nyomorultak füttyökkel és kődobálásokkal háborgatták. A rendőrség végre nagy sokára közbelépett s néhány gaz rakoncátlant elfogott, kiket a fenyítő törvényszék pár havi börtönbüntetésre ítelt. És az új Olahország azzal mer dicsekedni, hogy a pápa Rómában szabad.

204/1881.—105. Pályázat rajztanári állomásra. A brassói rom. kath. főgymnasiumnál megürült mértani és szabadkézi rajztanári nyugdíjas állomásra, melylyel az első és második osztályban a számtan előadása is össze van kapcsolva, — vizsgázott tanárok részére 600 frt — három próbaév után 800 frt évi fizetéssel és 100 frt szálláspénzzel ezennel pályázat nyittatik, a pályázati folyamodványok kellően felszerelve folyó évi augusztus nyolczadik napjáig beküldendők az erdélyi rom. kath. status igazgatótanácsához Kolozsvárra. Az erdélyi rom. kath. status igazgatótanácsától. Kolozsvártt, július hó 1-én. 1881. Páll Sándor alelnök, ifj. Fiker Elek titkár.

— Pályázat. A csikmadarasi rom. kath. népiskolai másod tanítói állomásra folyó 1881-ik év Augusztus hó végéig terjedő pályázat hirdettetik.

Ezen tanítói állomással a következő járandóságok vannak összekötve: a) kényelmes szállás: két szoba, egy konyha; b) évi fizetése 200 frt, a közönség „majorság pénztárából,“ havankénti részletekben.

Az első év probaév. Szükség esetében a lelkes felhívására, a kántori teendőiben tudjon segídkezni. Személyes jelentkezése a választandónak előnyére válik.

Ezen állomást elnyerni ohajtók keresztlevél, tankepesítési- és egyéb okmányokkal felszerelt folyamodvényaikat a fennkötözött idő alatt a csikmadarasi rom. kath. lelkesi hivatalhoz nyujtsák be. Csik-Madaras, 1881. július 6-án. Péterffy József s. k. lelkes és isk. igazgató.

Kiadja: Az erdélyi rom. kath. irodalmi társulat. Szerkesztőbizottság. Felelős szerkesztő: BIRO BÉLA Szerkesztőtársak. BALOGH IGNÁCZ, CSERNI BÉLA, CSISZÉR JÁNOS, Dr. TÓDOR JÓZSEF.

Nyomatott a püsp. lyc. gyossajtóján Gyulafehérvártt. (Klüger B.-nál.)